

In memoriam Vandai Aramavičiūtei

Elvyda Martišauskienė

Lietuvos edukologijos universitetas, Ugdymo mokslų fakultetas, Edukologijos ir filosofijos katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, martisauskiene@gmail.com

Prof. habil. dr. Vanda Aramavičiūtė (1936–2017)

2017 m. spalio 2 d. mirė Vilniaus universiteto Edukologijos katedros profesorė habilituota daktarė Vanda Aramavičiūtė, palikusi gilų pėdsaką Lietuvos edukologijoje.

Ji gimė 1936 m. rugpjūčio 29 d. Ražampolyje, Kuktiškių valsčiuje (Utenos r.). 1960 m. baigė Vilniaus pedagoginį institutą (dabar – LEU) ir įgijo prancūzų kalbos mokytojos specialybę. Pagal paskyrimą septynerius metus dirbo Stakliškių vidurinėje mokykloje (Prienų r.), kur brendo kaip profesionali pedagogė ir kartu rengėsi mokslinei veiklai, atvedusiai ją į Pedagogikos mokslinio tyrimo institutą. Čia ji 1967–1973 m. dirbo vyresniąja moksline bendradarbe, o 1973–1979 m. – Auklėjimo problemų sektoriaus vadove. 1973 m. V. Aramavičiūtė apgynė disertaciją „Individualus priėjimas auklėjant nedarnių šeimų vaikus“. Šiuo laikotarpiu jaunoji mokslininkė tyrimais grindė opias paauglių ugdymo problemas, dosniai dalijosi empirine-teorine patirtimi su pedagogais, plačiaja visuomene, o aktualias idėjas išgrynino knygoje „Vaikas ir šeima“ (1978).

Intensyvi mokslinė šviečiamoji veikla neliko nepastebėta: 1979 m. V. Aramavičiūtė pakviečiama į Vilniaus universitetą eiti Pedagogikos katedros vyresniosios dėstytojos

pareigas. 1983 m. jai suteikiamas docentės, o 1993 m. – profesorės vardas. Kartu gilėja, plečiasi mokslinių tyrimų kryptys: nuo specifinių atvejų pasukama giluminių ugdymo problemų link. Jos apibendrinamos monografijoje „Mokinių dorovinės pozicijos formavimas“ (1985) ir toliau plėtojamos habilituoto daktaro disertacijoje „Vyresniųjų mokinių dorovinė pozicija ir jos ugdymas“ (1991). Mokslininkė nuodugniai aptaria dorovinės pozicijos problemas, išryškina jų vertybines ištakas bei vietą vyresniųjų paauglių motyvacijoje, apibrėžia dorovinės pozicijos struktūrą, aptaria tam įtakos turinčius veiksnius, pagrindžia sisteminio – kompleksinio principo svarbą ugdant mokinių dorovinę poziciją. Tai buvo reikšmingas indėlis į holistinio ugdymo paieškas reformuojant švietimo sistemą jau atkūrus Lietuvos nepriklausomybę.

Atsivėrus kitokioms galimybėms, giluminės ugdymo idėjos įvairialypiai rutuliojamos naujuose teoriniuose-empiriniuose tyrimuose, kurie sugula į tris knygas: a) mokomąją priemonę „Ugdymo samprata“ (1998), padėjusią daugeliui esamų ir būsimųjų pedagogų, jaunųjų mokslininkų užčiuopti ugdymo proceso gelmę ir problemas, išvelgti joje centrinę dorovinio auklėjimo vietą, sulydyti tradicinį ir šiuolaikinį požiūrį į ugdymą; b) mokslinę monografiją „Auklėjimas ir dvasinė asmenybės branda“ (2005), kurioje pagrindžiama auklėjimo, kaip esminės ugdymo funkcijos, aktualumas šių laikų sociokultūrinėmis ir edukacinėmis sąlygomis. Monografijoje pateikiama šiuolaikinių mokslų sankirtoje dvasingumo samprata, apibrėžiami dvasingumo vertinimo kriterijai, pristatomi vyresniųjų paauglių dvasingumo raiškos kriterijai ir kaitos tendencijos, išplečiančios mokslinės monografijos praktinį reikšmingumą; c) mokslo studiją „Vertybės ir ugdymas: tarp kaitos ir stabilumo“ (2016) – profesorės „gulbės giesmė“. Joje su dideliu išvalgumu ir atida atsigręžiama į vertybes, kaip žmogaus dvasingumo raiškos pagrindą, iš kaitos ir stabilumo perspektyvos. Tai aktualiausia šių laikų problema, nes pažeidžiant minimą pusiausvyrą, vidinį žmogaus egzistencijos pamatą, ugdymas tampa nesaugia imitacija, praradusia savo esmę ir prasmę. Todėl šioje studijoje tiek teorinės analizės, tiek empiriniai tyrimai remiami tarpdisciplininiais, sisteminiais ir hierarchiniais principais, įgalinančiais ne tik suprasti, bet ir pajausti mokymo(si) prasmingumo bei veiksmingumo sanglaudą ir vietą šiuolaikiniame ugdymo(si) procese. Be to, juose apibendrinti autorės ilgalaikio tyrimo „Vyresniųjų mokinių dvasingumo kaita ir jo ugdymo pedagoginės prielaidos“, vykdyto 1998–2010 m., duomenys.

Bet tai tik ledkalnio viršūnė – daugelio ugdymo problemų analizė pateko į solidžius straipsnius, kurių per 200 išspausdinta recenzuojamuose Lietuvos ir užsienio šalių (Vokietijos, Lenkijos, Vengrijos, Latvijos ir kt.) žurnaluose, studijose, konferencijų medžiagoje, tapusia gyvų diskusijų, pokalbių, refleksijų šaltiniu.

Mokslinės minties paveikumą didino keliamų idėjų realizavimas savo gyvenime, pedagoginėje veikloje. Todėl svarūs V. Aramavičiūtės nuopelnai rengiant būsimuosius mokslininkus. Daugelis, ne tik stakliškiečiai, kurie ir po penkiasdešimt metų liudija Auklėtojos pedagoginio poveikio gilumą, gali ją vadinti savo Mokytoja, nes buvo magistrinių darbų vadovė, recenzentė, darbų gynimo komiteto pirmininkė, dažnai įgalinusi

magistrantus tęsti studijas doktorantūroje. Dar didesnis būrys doktorantų, kurių doktorantūros komiteto ar gynimo tarybos narė, oponentė ar recenzentė buvo Profesorė, taikliais pastebėjimais padėjusi susiorientuoti painiose edukologijos problemose bei siekti disertacijų kokybės. Ypač reikli buvo savo penkiolikai doktorantų, kurių trylika jau mokslo daktarai, o dvi disertacijos dar baigiamos. Mielai konsultavo ir kitų vadovų doktorantus, kaip brandi mokslininkė dalyvavo habilitacijos procedūrų posėdžiuose. Akademinėje bendruomenėje buvo kalbama apie V. Aramavičiūtės mokyklą.

Negalima nepaminti ir svaraus V. Aramavičiūtės indėlio sisteminant Lietuvos edukologų mokslinę mintį. Ji yra mokslo studijos „Leonas Jovaiša – nuo pedagogikos edukologijos link“ (2013) sudarytoja, L. Jovaišos „Edukologijos“ I ir II tomų redakcinės kolegijos narė (2011, 2012), savo gerbiamo mokslinio vadovo B. Bitino „Rinktinių edukologinių raštų“ I, II, III tomų redakcinės kolegijos narė (2013), kolektyvinės monografijos „Dvasingumas žmogaus pasaulyje“ redakcinės kolegijos narė (2009) ir t. t. Ekspertinė Profesorės veikla nusidriekė ir į Lituanistikos duomenų bazę, atsakingai atrenkant išliekamąją vertę turinčias publikacijas. Jos vertybinis pasaulis buvo priimtinas Lietuvių katalikų mokslo akademijai, kurioje buvo išrinkta valdybos ir redakcinės kolegijos narė. Atskirai pažymėtina V. Aramavičiūtės, kaip Vilniaus universiteto Edukologijos katedros mokslo darbų žurnalo „Acta Paedagogica Vilnensia“ vyriausiosios redaktorės (2001–2013), o nuo 2014 m. – Redaktorių kolegijos narės, veikla, kuriai skyrė daug laiko. Pirmiausia ji konferencijose, disertacijų gynimuose įsiklausydavo į keliamas idėjas, maloniai kviesdavo autorius jas pateikti žurnalui. Vėliau su pavydėtina kantrybe skaitė visas publikacijas, kartais išplėsdavo / švelnindavo / konkretindavo recenzentų pastabas, pati įsijungdavo į dialogą, stengdavosi pagarbiai brandinti autorių. Maža to, gavusi suredaguotą medžiagą, dar kartą viską perskaitydavo, tikslindavo. Tai, kad žurnalas plėtėsi, gilino savo tematiką, tapo Universiteto statusą prezentuojančiu leidiniu, yra didelis Profesorės minties bei širdies nuopelnas.

Laikas negailestingai atėmė galimybę mokslininkei susisteminti sukaupią delinkventinės pedagogikos medžiagą, toliau skleisti dvasingumo žadinimo teorines prielaidas, ypač tada, kai pasitelkus kitas mokslo sritis, ima ryškėti žmogaus transcendentinės galios, o kartu ir dvasinių vertybių kontūras. Tai ji paliko mums, kuriems teko laimė gyventi šalia. Išties sunku būtų rasti jauną edukologijos mokslininką, kuris nežinotų Profesorės pavardės, nebūtų girdėjęs apie jos paprastumą ar pats nebūtų patyręs dėmesio, pagarbos, nepajutęs įkvepiančio žvilgsnio, nes jos rūpestis implikavo tiek Šiaulių ar Klaipėdos, tiek Kauno ar Vilniaus mokslininkų problemas, bet giliausiai, su Jai būdingu aukštaitišku jautrumu, siekė tausoti VU ir LEU, jos svarbiausių *Alma mater*, institucinį prestižą, orumą.

Dar reikia laiko, kad galėtume adekvačiai pajauti netekties mastą, įvertinti susitikimų džiaugsmą ir suvokti palikimo gelmę.